

СТАНОВИЩЕ

по дисертация на тема: „Прозата на Томас Пинчън. Идеологии. Наративни техники”,
дисертант: Люба Петрова Атанасова,
за присъждане на образователната и научна степен „доктор”, Научно направление 2.1.
(Филологии), Научна специалност „Литература на народите на Европа, Америка,
Африка, Азия и Австралия”

от доц. д-р Светла Кирилова Черпокова, член на научното жури,
преподавател в Катедра по история на литературата и сравнително
литературознание, Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”

Предложената за защита работа поставя в центъра си прозата на Томас Пинчън, като обявява още в заглавието си филтрите, през които ще я разгледа: идеологиите и наративните техники, но в хода си добавя и нови: българската рецепция, при това в съпостава с руската, и в частност, със съветската; контекстът на литературните моди, огледани по десетилетия; постмодернизмът, но в ракурс на проблематизация; „синхронната на Томас Пинчън ситуация в американската романистика” (с. 10); дискусията за „смъртта на автора”, педагогическата уместност на включването на Томас Пинчън в учебните програми; Томас Пинчън и публичността и още, и още. Така в своите скромни на пръв поглед 149 страници, три от които са библиография, трудът на Люба Атанасова многократно надскача обема на първоначалната си заявка. Обявеният още в началото периметър – прозата на Томас Пинчън – в хода на дисертацията разширява своите граници, добавяйки в съпоставителен план произведения на Шекспир („Мяра за мяра”, „Бурята”, „Хенри IV”, „Венецианският търговец”), Т. С. Елиът, Кийтс и др. И ако списъкът с обявените изследователски обекти се конкретизира до 3 романа („В.”, „Обявяване на серия № 49”, „Балистична крива”), разкази и литературнокритически статии, значително по-дълъг е списъкът с имената на автори и на произведения, които са привлечени с оглед на контекстуализацията на творчеството на Томас Пинчън.

Работата е композирана в 7 глави, увод, заключение и библиография. Като спазва задължителните за жанра дисертация уговорки за територията и стратегиите на обследване, Уводът внушава усещането за една подчертано лична ангажираност към темата, както и за траен интерес към нея. Към аргументите за избора на тема са прибавени особено важни за рецепцията на Томас Пинчън у нас констатации като тези, „че един от най-знаковите американски автори изобщо е слабо познат на българската читателска аудитория” (с. 3), че от осемте му книги на български език е преведен само един от романите му. Особени симпатии буди една от аргументациите, дефинирана от авторката като „педагогически импулс”, на чиято копнежност като преподавател по

същата дисциплина напълно съм съпричастна. Става въпрос за споделянето, „че в университетските курсове по западноевропейска литература, поради непрекъснатото редуциране на хорариума, рядко остава време дори за бегъл поглед върху американската национална литература” (с. 9).

Несъмнено качество на структурирането на работата е, че така подредена, тя създава свой собствен сюжет, който увлича след себе си, а всяко отклонение от очакваното старателно се уговаря (например кое налага коментара на романа „Обявяване на серия № 49” преди анализа на дебютния роман „В.”). В тази връзка много приятно впечатление прави съобразяването с българската рецепция на писателя и лайтмотивното ѝ отчитане. Това е един от несъмнено приносните моменти на работата.

Съжетът на дисертацията предполага постепенното навлизане в света на автора Томас Пинчън, като отправна точка са поредицата контекстуализации, реализирани в първа глава („Томас Пинчън – „призракът на американската литература”, биографията му или „смъртта на автора”). Вниманието на читателя умело е насочено към времевия и литературноисторическия контекст от периода 50-те – 80-те години, към биографичния модус – парадоксално постигнатите в синхрон анонимност и слава, към творческия контекст. В тази първа глава акцентът пада върху своеобразната „невидимост” на писателя, отразена творчески и в чисто житейски план. Това е тема, която следващите глави ще доразвият и ще привлекат при разискването на специфичните наративни техники в романите на Пинчън.

Втората глава, „Постмодерният герой”, проблематизира и уговаря основни понятия, като „постмодерна литература”, „постмодерен сюжет” и неговите типологизации, „постмодерен герой” и др., които са необходими за сетнешните разследвания в дисертацията. Така работата гради свой фундамент, върху който да се доразвият или пък от който да се отгласнат на следващ етап наблюденията върху прозата на Пинчън.

Именно върху тази добре изградена мрежа от засичания – идеологически, литературноисторически, наративни и т.н. – стъпват разсъжденията от трета до седма глава. В тях се гради поредица от микросюжети с център трите романа на Пинчън и ранните му разкази, като същевременно се търси и диалогът помежду им, отчита се многогласието на текста, допуска се на места „малко по-екстравагантен начин за интерпретация”, по думите на дисертантката, който определено е привлекателен за

читателя. Такъв е случаят с малко сложната аритметика на възрастта на Едипа Маас (с. 41), която в крайна сметка не изглежда математически много достоверна.

Заслуга на композицията на текста е и изборът на оригинален „вход“ към творчеството на Пинчън – романът „Обявяване на серия № 49“, който служи и за ядро на дисертацията, около което гравитират останалите анализи. Така пътят на изследване също следва траекторията „от познато към непознато“. Познавачите на Пинчън на български – именно единствено чрез този роман – имат възможност да се насладят на емоционално ангажирания, безспорно професионален анализ на произведението, след което да разширят хоризонта си чрез опознаването на недостъпните за българската читателска публика творби на писателя. В трета глава фокусирането върху фигурата на Едипа Маас някак естествено осъществява прехода от разказа за постмодерния герой (втора глава) и жанровите стратегии в романа „Обявяване на серия № 49“ (четвърта глава). Трета глава прави впечатление и с недоверяването на българския превод и със съвестното му сверяване с оригинала. Сред находките ѝ е и отбелязването на липсващи елементи от оригиналния текст в преводния (с. 38). Тази стратегия на четене е продължена и в следващата, четвърта глава, където съсредоточаването върху „двата типа история в романа“ е особено продуктивно.

Пета, шеста и седма глава превеждат читателя през непознатите на български произведения на Пинчън, макар че тяхното презентирание или по-скоро – „реклама“, започва много по-рано в дисертацията. Освен детайлната работа с оригиналния текст прави впечатление и преводаческата работа на Люба Анатасова, която, струва ми се, може да бъде определена като първи превод на цитираните откъси от разказите и от романите на Пинчън на български език.

Към интересните моменти в дисертацията бих добавила още вглеждането и разискването на имената на героите, на заглавията на Пинчъновите творби, ненатрапващото се, но уверено проследяване на наративните техники на писателя и на идеологическите концепти.

Забележките ми са предимно от техническо естество. Романът „В.“ се появява веднъж с латинското си изписване, веднъж на кирилица. Същото се отнася и за „Gravity’s Rainbow“, който веднъж е изписан с оригиналното си заглавие, веднъж на български. Последното обаче отдавам на уговорките за възможността на български заглавието да се преведе евентуално като „Балистична крива“.

Бих отчела като резултат от прекомерна вживяност в текстовете на Пинчън факта, че произведенията му, които иначе в дисертацията с лекота се коментират,

съпоставят с други текстове, контекстуализират, отсъстват от библиографията накрая. Цитираните пасажи, които също така съвестно се превеждат, на места са изгубили източника си, макар че той се подразбира от позоваванията на него и в определени моменти се уговаря предварително. Бих препоръчала при една бъдеща работа с оглед на публикация, тези пропуски да бъдат отстранени. Още повече, че лекотата, която се демонстрира при работата с цитатите, дава надежди, че това едва ли ще е проблем за дисертантката. Така ще се добавят още страница към библиографията, където ще бъдат описани българските и английските публикации на Томас Пинчън, които са ползвани. Всъщност прави впечатление, че работата цитира значително повече текстове, отколкото фигурират библиографски описаните накрая. Това се отнася например за един коментиран блог с откъси от роман на Пинчън (блогът на Владимир Пенев) и списание „Либерален преглед“. Цитираните източници иначе в дисертацията педантично са отбелязани, поради което смятам, че става въпрос единствено за техническо недоглеждане.

Заклучението също би могло да бъде по-обстойно, макар че в хода на дисертацията изводи са натрупани в достатъчна степен.

Като обобщение бих искала да изброя няколко съществени приноса на дисертацията:

1. В българския научен дискурс се въвежда един непопулярен на български език американски автор, но с потенциала да бъде четен, като при това се предлагат работещи стратегии за неговото превеждане и осмисляне в българска езикова среда. Обичайната практика е литературнокритическите оценки на български да се появят едва след появата на даден автор у нас. Тук този лесен път не е избран.

2. Дисертацията може да бъде импулс за бъдещи преводачески проекти, които ще бъдат изключително облекчени от направените коментари, анализи и преводи;

3. Резултатът от определения в началото на работата като „педагогически импулс“ подтик към творчеството на Томас Пинчън всъщност може да обезпечи въвеждането му в университетски лекционни курсове. В условията на една масово нечетяща аудитория романите на Пинчън биха осигурили относително по-лесен достъп до постмодерната литература, отколкото произведенията на други автори, уж по-значещи за постмодернизма.

4. Приносно е и следенето на българската рецепция на американския писател, както и съпоставката ѝ с руската.

В заключение смятам, че предложената дисертация на Люба Атанасова носи всички необходими качества да бъде успешно защитена и я препоръчвам на почитаемото жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор”.

29. 04. 2012
София

Изготвил становището:
(доц. д-р Светла Черпокова)